

मिति: २०८१/०३/११

प्रेस विज्ञप्ति

वायु प्रदूषणका कारण मृत्यु हुनेको संख्या बढ्यो प्रदूषण रोकथामको लागि तत्काल राष्ट्रिय कार्य योजना लागु गर्न जरुरी

काठमाडौं, १२ असार: स्टेट अफ ग्लोबल एयर २०२४ नामक रिपोर्ट हालै सार्वजनिक भएको छ। हेल्थ इफेक्ट इन्स्टिच्यूट एवम् हेल्थ मेट्रिक्स एण्ड इन्भ्यालुएसन नामक संस्थाले यूनिसेफसँगको सहकार्यमा यो प्रतिवेदन सार्वजनिक गरेको हो।

स्टेट अफ ग्लोबल एयरको उक्त प्रतिवेदनले २०२१ मा विश्वमा वायु प्रदूषणका कारण ८१ लाख मानिसको मृत्यु भएको तथ्य प्रस्तुत गरेको छ। सन् २०१९ मा करीव ७२ लाख मानिसको मृत्यु वायु प्रदूषणका कारण भएको उल्लेख गरिएको थियो। वायु प्रदूषणका कारण नेपालमा सन् २०२१ मा ४८, ५०० मानिसको मृत्यु भएको तथ्यांक प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। सन् २०१९ को प्रतिवेदनमा यो संख्या ४२, १०० थियो।

विश्वभरी वायु प्रदूषणका कारण मृत्यु हुने मध्ये पि.एम २.५ अर्थात धुलो धुँवामा मिसिएका विषाक्त वायुका कारण ५८%, मृत्यु घरभित्रको प्रदूषणका कारण ३८% र ओजोनको कारण ६% को मृत्यु भएको तथ्य रिपोर्टमा उल्लेख छ। विश्वभरी उच्च रक्तचापपछि वायु प्रदूषण नै मानव स्वास्थ्यमा जोखिम बढाउने तत्व भएको कुरा उल्लेख छ। वायु प्रदूषणको उच्च जोखिममा दक्षिण एशियाली र अफ्रिकन मुलुकहरू रहेका छन्।

संयुक्त राष्ट्र संघको साधारण सभाले स्वच्छ हावा, स्वास्थ्य र दिगो वातावरणलाई मानव अधिकारको रूपमा स्वीकार गरेको छ। यसैगरी नेपालको संविधानको धारा ३० ले “स्वस्थ र स्वच्छ हावा” नागरीकको मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ। यद्यपि, यी प्रावधानहरूको कार्यान्वयन हुन सकेको छैन।

वायु प्रदूषणको मुख्य कारण मध्ये जिवाष्म इन्धन (Fossil fuel) र जैविक इन्धन (Biomass) को अधिकतम प्रयोग हुन्। यी बाहेक खुल्ला फोहोर बाल्ने, फोहोरको व्यवस्थापन नहुनु, कृषि अवशेषको जलन, वन डहेलो, विषादीको उच्च प्रयोग वायु प्रदूषणका कारण हुन्।

वायु प्रदूषणका कारण बालबालिका, ज्येष्ठ नागरीक, दिर्घ रोगीहरू, महिला आदि बढी जोखिममा रहेका छन्। यसले शिक्षा, स्वास्थ्य, श्रम र उत्पादन क्षेत्रमा ह्रास ल्याउने प्रतिवेदनमा उल्लेख छ।

यस परिस्थितिमा हामी तपशिलमा उल्लेखित संघ संस्थाहरू नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वातावरण विभाग एवं प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूसँग तत्काल निम्न कार्य माग गर्दछौं।

१) वायु प्रदूषण एक वातावरणीय स्वास्थ्य जोखिमको विषय भएकोले वायु प्रदूषण नियन्त्रण र व्यवस्थापनको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गरी लागु गरियोस्।

२) वायु प्रदूषण गर्ने उद्योग, कलकारखाना, मोटर गाडी लगायत प्रदूषण गर्ने निकायमाथि निगरानी तथा अनुगमन गरी उचित कारवाहीको व्यवस्था गरियोस्।

३) वायु प्रदूषणका कारण बालबालिका, ज्येष्ठ नागरीक, गर्भवती महिला दिर्घ रोगीहरूमा बढी असर हुने भएको हुदा प्रदूषणबाट बच्न सक्ने वैकल्पिक व्यवस्था गरी उनीहरूको वातावरणीय मानव अधिकार सुरक्षित गरियोस्।

४) वायु प्रदूषणसँग सम्बन्धित ऐन, कानून, मापदण्ड, कार्यविधि एवं योजनाहरू समय सापेक्ष बनाउन तत्काल पुनरावलोकन गरी संशोधन गरियोस्।

५) वन डहेलोका कारण यस वर्ष ५ हजार ठाँउमा वन डहेलो लाग्यो। यसबाट सामाजिक, आर्थिक, र वातावरणमा अपुरणीय क्षति भयो। वन डहेलो नियन्त्रण र व्यवस्थापनमार्फत वायु प्रदूषण रोकथामको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गरी लागु गरियोस्।

६) काठमाडौं उपत्यकाको फोहोर बञ्चरे डाँडामा लगी फाल्ने गरिएको छ । यस कार्यले नुवाकोट तथा धादिङ्का त्यस क्षेत्रका वासिन्दाको स्वच्छ हावामा बाँच्न पाउने अधिकारमा कठाराघात भएको छ । संघीय सरकार एवं काठमाडौं उपत्यकाका सबै नगरपालिकाले वैकल्पिक योजना तयार गरी उपत्यकाको फोहोर आफै व्यवस्थापन गर्ने प्रतिबद्धता गरियोस् ।

७) वायु प्रदूषणबारे विद्यालय, समुदायस्तर, सामुदायिक संघ-संस्था एवं मिडियामार्फत व्यापक बहसमा ल्याइ नागरिक स्तरमा जानकारी गरियोस् ।

८) अन्त्यमा वायु प्रदूषण विरुद्धको नागरिक अभियानमा जोडिन एवं Clean Air Network Nepal (CANN) को अभियानमा सबै व्यक्ति तथा संघ-संस्थालाई आह्वान गर्दछौं ।

थप जानकारीको लागि, कृपया यहाँ [State of Global Air Report 2024](#) को पूरा प्रतिवेदन हेर्नुहोस ।

क्लीन एयर नेटवर्क नेपाल (CANN) २००४ मा गठन भएको थियो जसले नेपालमा वायु प्रदूषण समस्यालाई समाधान गर्न सबै सम्बन्धित पक्षहरू बीच सहकार्य र नेटवर्किलाई प्रोत्साहन गर्दछ । CANN व्यक्तिहरू, विज्ञहरू, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संगठनहरू, सरकारी संगठनहरू र स्वच्छ वायु व्यवसायमा संलग्न निजी क्षेत्रको अर्ध-औपचारिक नेटवर्कको रूपमा काम गर्दछ । CANN एशियाली शहरहरूको लागि क्लीन एयर इन्सिएटिभ (CAI-Asia) को स्थानीय देश नेटवर्कको रूपमा काम गरिरहेको छ जुन एशियाली शहरहरूमा वायु गुणस्तर व्यवस्थापन (AQM) सुधार गर्न प्रतिबद्ध संस्था र व्यक्तिहरूको बहु-हितधारक नेटवर्क हो । Clean Energy Nepal (CEN) हाल CANN को सचिवालय हो ।

तलका संस्थाहरू CANN सँग आबद्ध र समर्थन गर्ने निकायहरू हुन्

स्वच्छ उर्जा नेपाल (CEN)

वातावरण र जनस्वास्थ्य संस्था (ENPHO)

राष्ट्रिय जनवकालत मंच, नेपाल

युवा वकालत मंच, नेपाल (YAN)

जलवायुका लागि नेपाली युवा (NYCA)

चाँगुनारायण नगरस्तरीय स्वच्छ हावा संजाल

नगरस्तरीय स्वच्छ वातावरण नागरिक समाज, ललितपुर

चन्द्रागिरी नगरस्तरीय स्वच्छ वातावरण प्रवर्धन नागरिक, संजाल

काठमाडौं वायु गुणस्तर व्यवस्थापन नागरिक समाज, संजाल

स्वच्छ हावा नागरिक समाज, शंखरापुर

वातावरण संरक्षण नागरिक समाज, कीर्तिपुर